

չըջանում տակաւին չէր երեւացել պատմութեան բեմի վրայ. հետեւաբար, եթէ մենք կանգ առնենք այն իրողութեան վրայ, թէ Լուսվի արձանագրութիւնը մեզ զուգորդուած է ներկայացնում Ստեփանոս եւ Յուլիոս Բ անուաները, ապա հետազոտութեան սկզբը վրայ կը պատահենք Յուլիոս-Բին ժամանակակից մի ուրիշ Ստեփանոսի, որն այս առումով ուշադրութեան չի առնուել մինչեւ այժմ: Դա Ռոչքայի ժամանակագրութեան մէջ 1485 թուականից սկսած որպէս Լուսվի թեմակալ յիշատակուող Ստեփանոս արքեպիսկոպոսն է: Լուսվի թեմի պատմութեան հետազոտութեանը նուիրուած մի քանի սուսուֆնասիրութիւններում այս Ստեփանոսին անուանում են Ստեփանոս Ա, այն հաշուով, որ հետագայում Սալմասեցին եւս, ըստ սմանց, բազմել է Լուսվի աթոռի վրայ եւ համարուել Ստեփանոս Բ: Այդ Ստեփանոս Ա անուանումը սրբեգրում ենք նաեւ մենք՝ որպէս տարբերակման եզր:

Տեսնենք, թէ ո՞վ էր նա:

ՍՏԵՓԱՆՈՍ Ա, ԹԵՄԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԼՈՒՍՎԻ ՀԱՅՈՑ

Ստեփանոս Ռոչքան իր ժամանակագրութեան մէջ մի քանի տեղ յիշատակութիւններ ունի Ստեփանոս Ա արքեպիսկոպոսի մասին: Առաջին անգամ նրան յիշատակում է 1485 թուականի տակ. «Տէր Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսն Լէսպուլսի, զորոյ եկամուտն յայտմ ամի նուիրակքն էջմիածնի արամազրեցին կոնգակաւ, զորոյ միայն սկիզբն դնեմ աստէն. Շնորհօք ենն. եկինք նուիրակք հրամանաւ Տէր Սարգիս կաթողիկոսին, մեք Աստուածատուր վարդապետս եւ ներսէս կրօնաւորս, ի կամենից, ի թվին ՋԼԴ եւ հանդիպեցաւ ի տեղս Տ. Յոհաննէս կաթողիկոսն եւ Տէր Ստեփաննոս եպիսկոպոսն եւ...: Սա գնացեալ ի Հոսմ, գաւանէ զուզղափառութիւն եւ յիննոչենցիսսէ Ը. ընդունի պարգեւ զխաչ, զմուծէղա, զոտքէղ եւ զսպիտակ եւ զկարմիր սրբազան զգեստս: Դարձեալ՝ ի Լէնպոլիս վախճանի. իւր կտակն այսպէս: Եւ կոնտակն կամէնցու»⁴⁶: Իննովկենտիոս Ը-ը գահակալել է 1484-1492 թթ.:

⁴⁶ «Ստեփանոսի Ռոչքայ ժամանակագրութիւն կամ տարեկանք եկեղեցականք» (հրատ. Հ. Համազասպ Ոսկեան), Վիեննա, 1964, էջ 160: